

підписав указ про створення Чорнобильського радіаційно-екологічного заповідника. От нехай заповідник там і буде. Заповідник і більше нічого! Нехай бореться природа з тією бідною. Адже ні влада, ні місцева влада з тим не бореться. Лише природа.

А Ви чули про сосну-хрест? Це величезна сосна. Я зробив велику фотографію та віддав її у школу в м. Зборові. Вона така, ніби згорена. Кажуть, що у війну на ній німці вішали наших людей. Виглядає наче хрест. Ця сосна знаходиться між реактором і м. Прип'ять (на даний час сосна повалена).

Л.В.: І от дивіться – де є така ікона, щоб на ній були намальовані люди. А от на нашій дозволили. Там символічно зображені чорнобильці живі та чорнобильці померлі, а також і сосна-хрест. І коли її в Києво-Печерській Лаврі освятили (там і знаходиться оригінал, цю ікону возять по всій Україні), у небі появилася веселка на якій вгадувалися три хрести, ніби німб у небі, хоча погода була сонячна та без дощу. Ця ікона стала для нас ніби оберегом. Трагедія на ЧАЕС дала змогу виявити людські якості – хто боягуз, хто порядна, чесна людина. Вони і зараз залишилися такими людьми – скромні, чесні. При тому що вони не пролили чиеїсь крові. Вони втратили свою молодість, своїх рідних, близьких, друзів. Це страшно. Це навіть не можливо увити. Тому звичайно, люди, які залишилися там для ліквідації аварії це – справжні герої.

СПОГАДИ ПРО СЛУЖБУ У ВІЙСЬКАХ СТРАТЕГІЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

¹Чарторинський В. Ю., ² Газилишин Б. В.

¹начальник військово-медичної служби Управління Служби безпеки України в Тернопільській області, учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у 1986 році, полковник медичної служби у запасі.

²голова Тернопільського обласного комітету ветеранів ядерних випробовувань.

Спілкуючись із сивочолими людьми похилого віку, які будучи кадровими військовими чи призваними на службу в Радянську армію на початку атомної ери, почерпнеш від них багато цікавої інформації, в свій час таємної, недосяжної для рядового читача. Несучи нележку службу у військових частинах, задіяних у «ядерному щиті держави», вони щоденно ризикували своїм здоров'ям і життям від дії багатьох негативних факторів новітньої і могутньої зброї. Військовослужбовці могли отримати про це мінімальну інформацію або інструкцію, а частіше не підозрювали, що стали піддослідними об'єктами. Звільняючись зі служби чи по закінченню терміну, чи за станом здоров'я, вони давали розписку про нерозголошення військової таємниці. Проходив час, і багато таємного стало явним.

Хочемо розповісти про учасника тих далеких подій майора Кобзева Олексія Васильовича, який безпосередньо працював з ядерними зарядами повних 11 років, з вересня 1961 року по листопад 1973 року. В складі військової частини, де йому прийшлося служити, було три складальних бригади. Дві бригади забезпечували дивізії стратегічних ракет наземного базування і одна шахтний варіант. Якраз на шахтному комплексі Олексій Васильович ніс бойові чергування. Шахт було чотири і відповідно стояло 4 ракети, до яких стикувалися чотири головні частини — ядерні боєголовки. Підземний командний пункт був з'єднаний з шахтами спеціальними підземними переходами. На випадок бойових дій планувалося з кожної шахти провести два пуски ракет, а тому в наших сховищах знаходилося 8 ядерних боєголовок. При оголошенні підвищеної бойової готовності, боєголовки стикувалися до ракет. При знятті підвищеної готовності все приводилося в початкове положення. В кожній бригаді було чотири групи обслуговуючих, зберігаючих і тих, які

виконували регламентні роботи, тобто за кожною групою складання виробу було закріплено дві головні частини. Кожна з них перевірялася на бойову готовність два рази в рік, шляхом проведення регламентних робіт. Перед проведенням регламентних робіт на боезарядах, кожен проходив попередньо тренування на дослідних боеголовках. А ще регламентні роботи проводилися при прийомці головних частин, при відправці в війська боеголовки. Всього біля 10 регламентів в рік.

Наведемо коротку інформацію про ядерний реактор. Цей виріб комплектується з головною частиною. В кожній бригаді була група № 2, яка приймала, зберігала, обслуговувала і встановлювала реактор в ядерній боеголовці. Зберігалися реактори окремо від головних частин в спецсховищах. Це імпульсний нейтронний прилад. Додатковий потік нейтронів реактора прискорює ланцюгову реакцію на декілька порядків швидше. Під час регламентних робіт, реактор включають три рази: перевірка роботи першого каналу, потім другого каналу і спільна робота каналів, контрольний цикл. Інформація до читача: це не атомний реактор, в якому проходить збагачення урану-238, який потім стає плутонієм. Це виріб, який служить для підриву ядерного заряду в боеголовці. Тільки під час регламентних робіт на ядерній боеголовці обслуговуючий персонал опромінюється пучками нейтронів три рази, які щоразу завдають непоправну шкоду організму людини, в тому числі «вбиваючи кров'яні тільця». При великому опроміненні кровотворення блокується, а такий стан людини приводить до смерті.

Облік рівнів радіації з записами в журнал, не проводився. Опромінення визначали в солдат, офіцерів по аналізу крові, яку здавали в лабораторію два рази в рік. Якщо кількість лейкоцитів в кубічному міліметрі крові ставало менше 3000, офіцер переводився на іншу посаду, не зв'язану з опроміненням. Там він служив до виходу на пенсію. Всі

учасники регламентних робіт у військах стратегічного призначення дали підписку про нерозголошення військової таємниці впродовж 25 років.

А далі, військові пенсіонери залишалися один на один із своєїди хворобами та проблемами, забуті державою і суспільством. Чим цінні для нас спогади учасників випробовувань ядерної зброї, проведення регламентних робіт? Ці спогади навіюють роздуми над майбутнім нашої цивілізації та і планети загалом, над майбутнім наших нащадків, над зміною світогляду на глобальні питання війни та миру, над збереженням життя на планеті Земля. А тому, непрості долі ветеранів-ядерників під час служби на полігонах, військових ядерних арсеналах, військах стратегічного призначення повинні заставити читача ширше і глибше подивитись на наш оточуючий світ, такий великий і таким малий, такий красивий і розмаїтий. Накопиченою ядерною зброєю, за підрахунками вчених, можна кілька разів знищити все живе на нашій планеті. Невже людство заслужило такого фатального кінця? Віримо, що наші нащадки будуть мудріші за тих, хто розпалював гонку звичайних та ядерних озброєнь, хто заради прибутків перетворював квітучу землю в пустелю і нехтував елементарними потребами цілих народів.